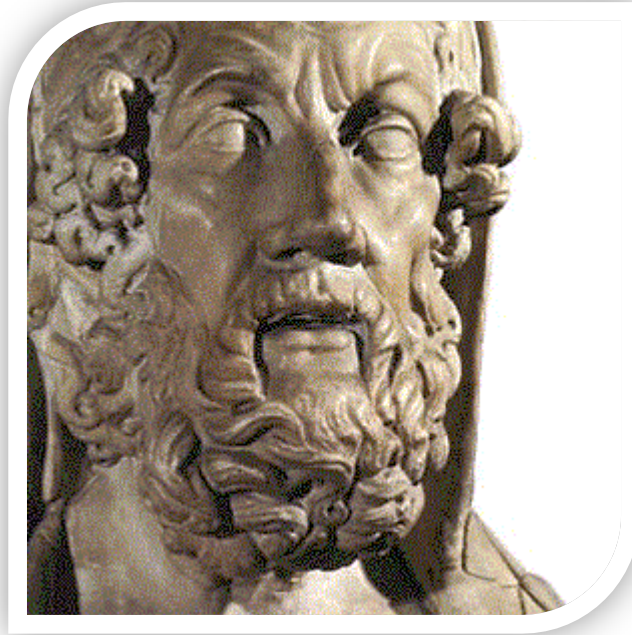

Εισαγωγή

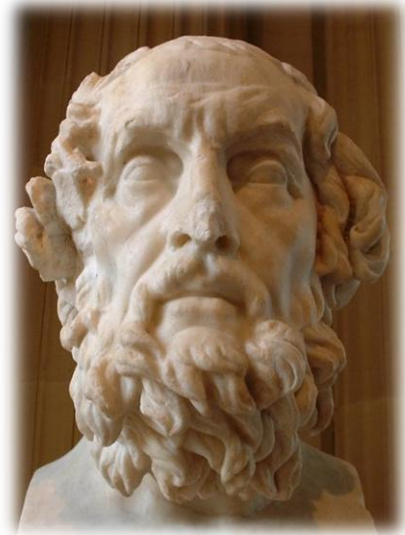
Οδύσσεια Α΄ Γυμνασίου

Απαντήσεις ερωτήσεων σχολικού βιβλίου

σχ. βιβλίο (σ.σ. 15-16)

Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 15-16)**A. ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ - ΕΡΓΑΣΙΕΣ****1. Τι γνωρίζουμε για τον Όμηρο;**

Ο Όμηρος, ο πιο γνωστός και σπουδαίος επικός ποιητής, πιστεύεται ότι έζησε κατά τον 8^ο (ίσως μέχρι και τις αρχές του 7^{ου}) αι. π.Χ. στην Ιωνία. Δεν υπάρχει ακριβής προσδιορισμός της πατρίδας του, καθώς τον διεκδικούσαν επτά πόλεις της αρχαιότητας (οι πιο πιθανές ήταν η Σμύρνη και η Χίος). Σύμφωνα πάντα με την παράδοση, ο ποιητής ήταν τυφλός, πράγμα όμως που κατά πάσα πιθανότητα δεν αληθεύει. Ακόμη, ο Όμηρος φαίνεται πως συνέθεσε τα ποιήματά του χρησιμοποιώντας γραφή και πως ταξίδευε και παρουσίαζε τα έργα του σε διάφορα μέρη. Ίσως μάλιστα να είναι και ο πρώτος που κράτησε ραβδί, εγκαινιάζοντας το είδος των ραψωδών. Τέλος, ο Όμηρος συνέθεσε τα μοναδικά έπη που μας έχουν σωθεί, την Ιλιάδα και την Οδύσεια.

*Φανταστική προτομή του Όμηρου***2. Παρατηρήστε την 6^η εικόνα και περιγράψτε τα θέματα που παρουσιάζει.**

Στην 6^η εικόνα απεικονίζεται το τμήμα ενός αρχαίου αγγείου, στην επιφάνεια του οποίου αποτυπώνονται σκηνές από τη διδασκαλία των δύο κυριότερων μαθημάτων εκείνης της εποχής. Στην αριστερή πλευρά, παρακολουθούμε τη διδασκαλία του μαθήματος της μουσικής: ο δάσκαλος και ο μαθητής κάθονται ο ένας απέναντι

6. Διδασκαλία μουσικής και ποίησης – από κύλικα* του 5ου αι. π.Χ. (Βερολίνο, Αρχαιολογικό Μουσείο – διασκευή)

από τον άλλο, κρατώντας στα χέρια τους μία λύρα, με την οποία παίζουν μουσική. Στη δεξιά πλευρά, παριστάνεται η διδασκαλία του μαθήματος της ποίησης (ίσως της *Ιλιάδας* ή της *Οδύσειας*): ο δάσκαλος κάθεται, κρατώντας στα χέρια του ένα βιβλίο ανοιχτό σε κάποια σελίδα, ενώ ο μαθητής στέκεται όρθιος και απαγγέλλει διαβάζοντας ή αποστηθίζει τους στίχους του ποιήματος.

3. Προσέξτε το 6^ο θέμα, «Βασικές ενδείξεις για την αξία των ομηρικών επών», -με τα σχετικά σχόλια 8,9,10 και τη 10^η εικόνα παρακάτω- και γράψτε μία παράγραφο με το θέμα: Η επίδραση που άσκησαν τα ομηρικά έπη από τα αρχαία χρόνια μέχρι σήμερα.

10. Η αποθέωση του Ομήρου: Τον ποιητή, που κάθεται κρατώντας σκήπτρο και κύλινδρο*, στεφανώνουν η Οικουμένη και ο Χρόνος. Στις δύο πλευρές του καθίσματος φαίνονται προσωποποιημένες η Ιλιάδα (αριστερά του) υψώνοντας πυρσό και η Οδύσσεια (δεξιά του) κρατώντας ένα ειρηνικό σύμβολο. Λεπτομέρεια από ανάγλυφο του 2ου αι. π.Χ. (Λονδίνο, Βρετανικό Μουσείο)

Τα ομηρικά έπη άσκησαν τεράστια επίδραση όχι μόνο στα αρχαία χρόνια, αλλά και στη νεότερη εποχή, τόσο στους ίδιους τους Έλληνες όσο και σε πολλούς άλλους πολιτισμένους λαούς:

α. Στην αρχαία Ελλάδα:

- ✓ τα ομηρικά έπη απαγγέλονταν σε διάφορες γιορτές, ψυχαγωγώντας τους πολίτες,
- ✓ διδάσκονταν στα σχολεία ως βασικό μάθημα,
- ✓ από τα έπη αυτά μικροί και μεγάλοι αποκόμιζαν πολλές γνώσεις σχετικά με την ιστορία και τη θρησκεία τους,
- ✓ γνώριζαν τον άνθρωπο και τη συμπεριφορά του και έπαιρναν διδάγματα ορθής συμπεριφοράς,
- ✓ καλλιεργούσαν το λόγο και τη σκέψη τους, ενώ αποκόμιζαν και εμπειρίες ζωής.

β. Στην ύστερη εποχή:

- ✓ τα ομηρικά έπη ήταν αντικείμενο μελέτης και διδασκαλίας και στα ρωμαϊκά χρόνια, καθώς και αργότερα, στην Ευρώπη της Αναγέννησης και των νεότερων χρόνων,
- ✓ η Ιλιάδα και η Οδύσσεια διδάσκονταν και εξακολουθούν να διδάσκονται και στα ελληνικά σχολεία,
- ✓ για τον Κωστή Παλαμά, η διδασκαλία των ομηρικών επών ήταν το πιο αγαπημένο από όλα τα μαθήματα και το προσμονούσε με ανυπομονησία και λαχτάρα κάθε φορά, καθώς προσέφερε ζεστασιά στην ψυχή των μαθητών μέσα στην ψυχρή ατμόσφαιρα και τη γύμνια του σχολείου.

γ. Στις τέχνες:

- ✓ Τα έπη του Ομήρου άσκησαν μεγάλη επίδραση σε όλες τις μορφές της τέχνης, από την αρχαία εποχή έως και σήμερα, καθώς ενέπνευσαν αγγειογράφους, γλύπτες, ζωγράφους, καλλιτέχνες και λογοτέχνες, ενώ έχουν γυριστεί και αρκετά κινηματογραφικά έργα που ζωντανεύουν στην οθόνη την *Ιλιάδα* και την *Οδύσσεια*.

4. Ποια είναι τα βασικά θέματα της *Οδύσσειας* και ποια προβλήματα αναδεικνύουν;

Κεντρικό θέμα της *Οδύσσειας* είναι ο αγώνας του βασιλιά της Ιθάκης, του Οδυσσέα, να επιστρέψει από την Τροία μαζί με τους συντρόφους του στο νησί του και να ξαναπάρει τη θέση που είχε στο σπίτι και το λαό του. Συμπληρωματικό θέμα αποτελεί η αναζήτησή του από τη γυναίκα του, την Πηνελόπη, και, κυρίως, από το γιο του, τον Τηλέμαχο· η πολύχρονη απουσία του από την Ιθάκη είχε δημιουργήσει πολλά προβλήματα και στους δύο. Επομένως, η δράση διεξάγεται τόσο στην ξενιτιά όσο και στην πατρίδα.

Όσον αφορά στα προβλήματα που αναδεικνύουν τα βασικά αυτά θέματα, θα πρέπει να αναφέρουμε πως ο χαρακτήρας της *Οδύσσειας* δεν είναι πολεμικός όπως εκείνος της *Ιλιάδας*. Αντιθέτως, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί μεταπολεμικό έπος, καθώς παρουσιάζει τα προβλήματα που προκλήθηκαν ύστερα από τον Τρωικό πόλεμο, σε συνάρτηση με τις κοινωνικές και πολιτικές ανακατατάξεις της εποχής του ποιητή, κατά την οποία αποκτούν δύναμη οι «ευγενείς» και αμφισβητούν την κληρονομική βασιλεία. Γι' αυτό και το ηρωικό στοιχείο της *Οδύσσειας* διαφέρει από εκείνο της *Ιλιάδας*: ο ηρωισμός της *Οδύσσειας* δεν είναι κυρίως πολεμικός, αλλά αγώνας καρτερικός, για να επιβιώσει κανείς και να επιτύχει τους στόχους του.

5. Αφού διαβάσετε τα παρακάτω αποσπάσματα από τον διάλογο του Πλάτωνα *Ίων*, όπου συνομιλούν ο φιλόσοφος Σωκράτης και ο ραψωδός Ίωνας, να απαντήσετε στα εξής:

- α. Πώς παρουσιάζεται ο ραψωδός και ποια επίδραση ασκεί στους ακροατές του;
β. Τι ανάλογο μπορείτε να αναφέρετε σήμερα;

Σωκράτης: Χαιρετούμε τον Ίωνα· από πού μας έρχεσαι τώρα; Μήπως από την πατρίδα σου την Έφεσο;

Ίωνας: Όχι, Σωκράτη, αλλά από την Επίδαυρο, από τα Ασκληπίεια.

Σω. Μήπως δηλαδή οργάνωσαν προς τιμήν του θεού και αγώνα ραψωδών οι Επιδαύριοι;

Ίω. Βεβαιότατα, καθώς και για όλες τις τέχνες.

Σω. Λέγε λοιπόν. Διαγωνίστηκες εκπροσωπώντας μας; Ποιο ήταν το αποτέλεσμα;

Ίω. Πήραμε το πρώτο βραβείο, Σωκράτη.

Σω. Καλά τα νέα σου· εμπρός λοιπόν να επικρατήσουμε και στα Παναθήναια.

Ίω. Θα γίνει και αυτό, με τη βοήθεια του θεού.

Σω. Στ' αλήθεια, πολλές φορές ζήλεψα εσάς τους ραψωδούς, Ίωνα, για την τέχνη σας· πρώτον γιατί στολίζεστε και ντύνεστε όμορφα, πράγμα που ταιριάζει στην τέχνη σας, κι έτσι φαίνεστε ωραιότατοι, κι επίσης γιατί ασχολείστε με πολλούς και καλούς ποιητές και κατά κύριο λόγο με τον Όμηρο, τον άριστο και θεϊκότερο απ' όλους τους ποιητές, που δεν απαγγέλλετε απλώς τους στίχους του αλλά εμβαθύνετε στα νοήματά του, πράγμα αξιολόγητο. Δεν θα μπορούσε άλλωστε να υπάρξει καλός ραψωδός, χωρίς να εμβαθύνει σ' αυτά που λέει ο ποιητής. Ο ραψωδός δηλαδή πρέπει να γίνει ερμηνευτής της σκέψης του ποιητή για τους ακροατές.

Τούτο είναι αδύνατο να το κάνει κάποιος που δεν κατανοεί τι λέει ο ποιητής. Όλα αυτά λοιπόν είναι αξιοζήλευτα.

Ίω. Έχεις δίκαιο, Σωκράτη· γιατί αυτό κάνει τη δική μου τέχνη πολύ καλή, και νομίζω ότι μιλώ για τον Όμηρο καλύτερα απ' όλους και πως ούτε ο Μητρόδωρος από τη Λάμψακο ούτε ο Στησίμβροτος από τη Θάσο ούτε ο Γλαύκων ούτε κανείς άλλος απ' όσους υπήρξαν μπόρεσε να εκφράσει για τον Όμηρο τόσο πολλές και καλές σκέψεις όσο εγώ. [...]

Σω. Έλα λοιπόν να μου απαντήσεις σε τούτο και μην αποφύγεις ν' απαντήσεις σε ό,τι θα σε ρωτήσω· όταν απαγγέλλεις όμορφα τα έπη και οδηγείς τους θεατές σε συναισθηματική ένταση, είτε τραγουδάς για τον Οδυσσέα που φτάνει στο κατώφλι του σπιτιού του και τον αντικρίζουν οι μνηστήρες να τους ρίχνει βέλη, είτε για τον Αχιλλέα που ορμάει πάνω στον Έκτορα, είτε για τις δυστυχίες της Ανδρομάχης ή για την Εκάβη και τον Πρίαμο, τότε τι συμβαίνει, διατηρείς τη λογική σου ή βγαίνεις από τον εαυτό σου και πιστεύεις πως η ψυχή σου είναι αυτή που τραγουδά γεμάτη θεϊκή έμπνευση, είτε τραγουδάς για γεγονότα που διαδραματίζονται στην Ιθάκη ή στην Τροία ή όπως τα λένε τα έπη;

Ίω. Με πόση ενάργεια*, Σωκράτη, ανέφερες αυτό που συμβαίνει. Δεν θα σου απαντήσω με υπεκφυγές. Όταν δηλαδή διηγούμαι κάτι θλιβερό, γεμίζουν δάκρυα τα μάτια μου· όταν απαγγέλλω κάτι τρομαχτικό ή φοβερό, σηκώνονται οι τρίχες της κεφαλής μου και η καρδιά μου σπαρταράει.

Σω. Συμπέρασμα: Θα πούμε, Ίωνα, πως έχει τα λογικά του ο άνθρωπος αυτός, που ντυμένος με πολυτελή ρούχα και χρυσά στεφάνια στο κεφάλι κλαίει στις γιορτές και στις θυσίες, όχι επειδή έχασε κάτι από αυτά και ούτε επειδή φοβάται ανάμεσα σε χιλιάδες φίλους, ενώ κανείς δεν τον απειλεί ή δεν του κάνει κακό;

Ίω. Όχι, μα τον Δία, όχι βέβαια Σωκράτη, για να πούμε την αλήθεια.

Σω. Γνωρίζεις ότι και στους περισσότερους θεατές προκαλείτε τα ίδια συναισθήματα;

Ίω. Το ξέρω και πολύ καλά μάλιστα. Άλλωστε τους παρατηρώ κάθε φορά από ψηλά που κάθομαι και να κλαίνε και να νιώθουν την καταστροφή και να παθιάζονται με όσα λέγονται. Πρέπει μάλιστα και να τους δίνω μεγάλη προσοχή, γιατί, αν τους καθελώσω και τους κάνω να κλαίνε, εγώ θα γελάσω ύστερα κερδίζοντας χρήματα, ενώ αν γελάνε αυτοί θα κλαίω εγώ επειδή θα χάνω χρήματα.

Σω. Καταλαβαίνεις λοιπόν ότι ο θεατής αυτός είναι ο τελευταίος κρίκος [...], που με μαγνητική δύναμη συνδέεται με τους άλλους; Ο μεσαιός κρίκος της αλυσίδας είσαι εσύ, ο ραψωδός και ηθοποιός, ενώ ο πρώτος είναι ο ίδιος ο ποιητής. Ο θεός διά μέσου όλων αυτών οδηγεί την ψυχή των ανθρώπων εκεί που θέλει, εξαρτώντας τη δύναμη του ενός από τη δύναμη του άλλου.

(Πλάτωνος, Ίων, 530a-d και 535b-536a, μτφρ. φιλολογικής ομάδας, εκδ. Κάκτος, Αθήνα 1994.)

α. Σύμφωνα με το κείμενο, ο ραψωδός παρουσιάζεται μεγαλοπρεπής και εντυπωσιακός, καθώς ντύνεται και στολίζεται όμορφα. Δεν απαγγέλλει απλώς τους στίχους ενός ποιήματος, αλλά εμβαθύνει και στα νοήματά του, ενώ, ευρισκόμενος ο ίδιος σε έκσταση (βγαίνει από τον εαυτό του) και σε συναισθηματική έξαρση (κλαίει, σηκώνονται οι τρίχες της κεφαλής του, η καρδιά του σπαρταράει),

καθλώνει και μεταδίδει τα συναισθήματά του στους ακροατές, οι οποίοι γελούν, κλαίνε και παρακολουθούν με μεγάλη προσήλωση την απαγγελία του ραψωδού.

β. Με τους αρχαίους ραψωδούς θα μπορούσαμε να παραλληλίσουμε τους ηθοποιούς, οι οποίοι, μέσα από την εμφάνιση και τους ρόλους που υποδύονται, δημιουργούν έντονα συναισθήματα στους θεατές τους.

B. ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Συμπληρώστε τα κενά με βάση τις γνώσεις που αποκτήσατε από την Εισαγωγή:

Έπος γενικά σημαίνει: *λόγος, διήγηση* και ειδικότερα *αφηγηματικό ποίημα με περιεχόμενο μυθολογικό, διδακτικό, ηρωικό.*

Το ηρωικό έπος αφηγείται *κατορθώματα ηρώων αλλά και θεών που συχνά συνυπάρχουν με τους ανθρώπους και κατευθύνουν τη δράση τους.*

Τα ομηρικά έπη αναφέρονται στη *Μυκηναϊκή* εποχή (αρχές 12^{ου} αιώνα π.Χ.-), δημιουργήθηκαν όμως κατά τη *Γεωμετρική* εποχή (κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 8^{ου} αιώνα π.Χ. – η *Οδύσσεια* πιθανόν στις αρχές του 7^{ου} αι.).

Βασική διαφορά μεταξύ των αοιδών και των ραψωδών είναι η εξής: *Οι αοιδοί τραγουδούσαν τα έπη τους (με τη συνοδεία κιθάρας / φόρμιγγας), συνθέτοντάς τα και αυτοσχεδιάζοντας προφορικά, ενώ οι ραψωδοί δεν αυτοσχεδίαζαν, αλλά απομνημόνευαν και απήγγελλαν ρυθμικά έτοιμα καταγραμμένα έπη (άλλων ή δικά τους).*

Τα γεγονότα της Οδύσσειας διαρκούν **10** χρόνια, ο ποιητής της όμως τα εντάσσει σε **41** μέρες.

Στην Οδύσσεια διακρίνουμε τρία μεγάλα μέρη: α. την *Τηλεμάχεια*, β. τον *Νόστο* και γ. τη *Μνηστηροφονία*.

Επιμέλεια: Αικατερίνη Ανδρικοπούλου - Φιλόλογος

...Πράξεις Παιδείας!